

Brüssel, 8.11.2017
COM(2017) 631 final

**KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

**kooskõlas direktiivi 2010/63/EL (teaduslikel eesmärkidel kasutatavate loomade kaitse
kohta) artikliga 58**

{SWD(2017) 353 final}

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE

kooskõlas direktiivi 2010/63/EL (teaduslikel eesmärkidel kasutatavate loomade kaitse kohta) artikliga 58

1. Sissejuhatus

2010. aastal võttis EL vastu direktiivi 2010/63/EL teaduslikel eesmärkidel kasutatavate loomade kaitse kohta (edaspidi „direktiiv“), millega ajakohastati ja asendati 1986. aasta õigusaktid. Igasugune elusate loomade kasutamine teaduslikel või hariduslikel eesmärkidel ning katsetes peab toimuma selle direktiivi nõuetele vastavalt. Käesolev aruanne on koostatud lähtuvalt direktiivi artiklist 58, millega nõutakse direktiivi läbivaatamist 10. novembriks 2017.

1.1 Poliitikaeesmärgid ja otstarve

Direktiivil on kolm peamist eesmärki:

- tagada ELi siseturu tõhus toimimine ning suurendada ELi teadussektori konkurentsivõimet ja innovatsiooni võrdsete tingimuste loomisega kõigile;
- tagada teaduslikel eesmärkidel kasutatavate loomade heaolu kõrged standardid;
- muuta teadusasutuste tegevus loomade kasutamise ja heaolu seisukohalt avalikkuse jaoks läbipaistvamaks.

Loomade heaolu suurendamiseks on ülioluline tõhusalt rakendada kolme põhielementi: asendada, vähendada ja täiustada loomade kasutamist teaduslikel eesmärkidel ning nende eest paremini hoolitseda.

Direktiivis sätestatud nõuetes käsitletakse järgmist:

- loomade katsetes kasutamise asendamine ja vähendamine ning nende loomade kasvatamise, pidamise, hooldamise ja kasutamise täiustamine;
- loomade päritolu, kasvatamine ja märgistamine;
- kasvatajate, tarnijate ja kasutajate toimingud;
- selliste projektide hindamine ja neile loa andmine, kus katsetes kasutatakse loomi.

1.2 Läbivaatamisaruande kohaldamisala ja ajastus

Käesoleva läbivaatamise eesmärk on hinnata, kui hästi on direktiivi eesmärgid saavutatud ja kas direktiiv sobib oma eesmärkide saavutamiseks või on seda tarvis ajakohastada, võttes arvesse uusimat teaduse ja eetika arengut. Samuti võetakse läbivaatamisel arvesse, kuidas on edenenud loomi mitte kasutatavate alternatiivide, eriti ahviliste kasutamist asendavate alternatiivide väljatöötamine. Aruandes on esitatud artiklis 10 nõutud teostatavusuuringu tulemused, milles käsitletakse edusamme teise põlvkonna ja/või järgmiste põlvkondade ahviliste katsetes kasutamisel.

Direktiiv jõustus 1. jaanuaril 2013, kuid viimased siseriiklikud õigusaktid võeti vastu alles 2015. aastal. Ka ühised loomade pidamise ja hooldamise standardid jõustusid alles 2017.

aasta jaanuaris. Käesoleva läbivaatamise ajal olid Euroopa Komisjoni vastavuskontrollid veel pooleli, nagu ka mitu uurimist ja rikkumismenetlust, mille tulemusel võidakse teha muudatusi teatavates siseriiklikes õigusaktides.

Faktilise teabe esitamise tähtaeg direktiivi praktilise rakendamise kohta liikmesriikides jõuab kätte alles 2018. aastal. Liikmesriikide statistilised andmed avaldati esmakordselt 2015. aastal, kuid loomade kasutamise suundumusi ELi tasandil ei saa teada enne 2019. aastat. Alates 2019. aastast muutub kättesaadavaks teave projektide tagasiulatuva hindamise kohta. Seetõttu hakatakse direktiivi täieliku hindamisega õigusloome kvaliteedi ja tulemuslikkuse programmi raames tegelema pärast 2019. aastat, kui paremal tasemel teave on kättesaadav ja direktiivi rakendamiseks on olnud piisavalt aega, et oleks võimalik hinnata loomade heaolu ja kasutamise tavade muutusi.

Nimetatud põhjustel on õigusaktiga nõutava läbivaatamise kuupäev üsna varajane. Seetõttu on aruandes võimalik esitada vaid esialgseid näitajaid edusammude, probleemsete valdkondade ja heade tavade kohta.

Konsulterimise meetoodika, analüüsitud tulemused ja soovitusel direktiivi rakendamise ja kohaldamise parandamise kohta on esitatud aruande juurde kuuluvas talituste töödokumendis (SWD)¹.

3. Peamised leitud probleemid

Üldiselt peetakse direktiivi raamistikku tugevaks aluspõhjaks, millel rajaneb loomade teaduslikel eesmärkidel kasutamise reguleerimine.

Esialgsed näitajad osutavad, et direktiivi mõju on liikmesriikides erinev. Seda mõjutavad ulatuslikult enne direktiivi ülevõtmist kehtinud siseriiklikud õigusaktid. Riikides, kus juba enne olid olemas projektide hindamise ja neile loa andmise väljakujunenud protsessid, nõudis direktiivi ülevõtmine siseriiklikku õigusesse suhteliselt vähe kohandamist. Kuid riikides, kus ei olnud varem projektide hindamise nõudeid ega formaalseid struktuure, on direktiivi rakendamine tekitanud rohkem probleeme.

Siiski on mõned esialgsed näitajad, mille põhjal võib arvata, et direktiivi rakendamine toob kaasa prognoositud muudatusi ja tulemusi. Näiteks peavad sidusrühmad tõhusaks loomade heaolu üksuste loomise nõuet, mis on juba hästi kaasa aidanud loomade kasutamise ja hooldamise tavade parandamisele. Muu teatatud kasulik mõju hõlmab loomade hooldamise ja pidamise ning uuringutavade kõrgemaid standardeid, loomkatsete asendamise, vähendamise ja täiustamise alast suuremat teadlikkust, hoolimise kultuuri soodustamist, teadlaskonna kasvavat tunnustust loomade heaolu ja hea teaduse vahel valitsevate seoste suhtes ning suurenevat läbipaistvust.

Sidusrühmad on kindlaks teinud valdkonnad, mis vajavad suuremat tähelepanu ja edusamme, nimelt projektide hindamise ja neile loa andmise protsesside tõhusus ja ühtlus ning juurdepääs loomade kasutamist käsitlevale teabele ning selle teabe kvaliteet ja läbipaistvus.

Allpool esitatud jaotistes on kirjeldatud peamisi järeldusi seoses direktiivi kolme peamise eesmärgiga.

¹ SWD(2017) 353.

1. jagu. Õigusaktide ühtlustamine ELis

Umbes kolmandik loomade kasutajatest vastajaid arvas, et direktiiv on hakanud teatavaid olulisi aspekte ühtlustama ja sellega juba loonud kõigile võrdsemad tingimused, eriti seoses loomade hooldamise ja pidamise tavade ühtlustamisega.

Kuid mõnes liikmesriigis on projektide hindamise ja neile loa andmise nõuded tekitanud muret lisandunud bürokraatia, kulude ja viivituste tõttu. Erinevalt määrustest ei kirjutata ELi direktiividega ette tegevusprotsesse. Tuntakse muret, et ühtlustamisesmärkide saavutamist hakkavad piirama eelkõige projektide hindamise ja neile loa andmise struktuuri ja rahastamise erinevused.

Projektide hindamine ja neile loa andmine

Tõhus ja ühtlane projektide hindamise ja projektidele loa andmise protsess ning projektide tulemused nii liikmesriikides kui ka riikidevaheliselt on olulised teadlaskonnale võrdsete tingimuste loomiseks ning toovad kaasa soovitud heaolu ja teadusega seotud kasu. Paljudes riikides olid samalaadsed protsessid kehtestatud enne direktiivi kohaldamist, seega ei teatud suurtest muudatustest või olukorra paranemisest. Kuid paljudel teadlastel tuleb alles hakata uue süsteemi alusel projektitaotlusi esitama ja nad kasutavad ikka veel varasemate õigusaktide alusel välja antud lube. Kehtivate lubade üleminekumeetmed toimivad kuni 2018. aasta jaanuarini.

Liikmesriigid on direktiivi nõuete täitmiseks välja töötanud erinevaid struktuure. Mõnes riigis tegeleb kõikide taotlustega üks riigiasutus. Teistes riikides on piirkondlikud komiteed või kasutajate asutustes toimivad komiteed, mis on sageli lõimitud loomade heaolu üksusega.

Struktuuride mitmekesisusest sõltumatult pidasid umbes pooled kasutajad projektide hindamise ja projektidele lubade andmise protsesse tõhusateks ja tulemuslikeks. Mõned sidusrühmad olid mures erinevate struktuuride mõju pärast, eelkõige seoses erapooletuse ja proportsionaalsuse saavutamiseiga. Mõned kasutajad väljendasid oma pettumust ja segadust teatavates liikmesriikides projektitaotluste suhtes valitseva bürokraatia ja topelttöö tõttu.

Muud tõstatatud küsimused olid järgmised:

- liikmesriigiti ebahühtlane lähenemine sellele, kuidas eri suuruse, laadi ja keerukusastmega projekte liigitatakse ja käsitletakse;
- lubasid käsitlevatest otsustest teatamisega viivitamine üle 40- või 55-päevaste tähtaegade hoolimata mõnes liikmesriigis projektitaotlustele kehtestatud rahalisest tasust;
- lisandunud bürokraatia, kuna nõutakse rohkem teavet kui direktiivis on kasu ja kahju analüüsi jaoks nõutud;
- loa saanud projektide muudatuste käsitlemine peaks olema tõhusam;
- mitme geneerilise projekti rakendamise ja kasutamise ning haldusmenetluse lihtsustamise alal on edusammud olnud piiratud.

Nende protsesside toetamiseks mõeldud ELi juhiseid² projekti hindamise kohta levitati edukalt enamikus liikmesriikides.

² http://ec.europa.eu/environment/chemicals/lab_animals/pdf/guidance/project_evaluation/en.pdf.

Siseriikliku komitee üks põhiroll on tagada ühtne lähenemisviis projektide hindamisel. Vähem kui 25 % kasutajatest arvas, et siseriiklik komitee on suutnud tõhusalt edendada ühtset lähenemist, mis osaliselt kajastab asjaolu, et paljud komiteed ei ole veel hästi toimivad.

Direktiivi kohaldamisala

Direktiivi kohaldamisala on laiendatud, et hõlmata järgmist:

- uued liigid ja eluvormid (nt peajalgsete, lootevormid);
- loomade kasutamine alusuuringutes, hariduses ja koolituses;
- loomade kasutamine tavapärasel tootmises.

Paljude liikmesriikide varasemad õigusaktid juba hõlmasid neid küsimusi osaliselt või tervikuna. Kohaldamisala kohta ei tõstatatud suuremaid küsimusi, kui välja arvata mõned lisanduva halduskoormuse juhtumid.

Haridus ja koolitus

Üks direktiivi eesmärke on sektori töötajate vaba liikumine ELis. Kuid haridus ja koolitus kuuluvad liikmesriikide pädevusse. Enamik kasutajaid oli seisukohal, et töötajate pädevuse tagamist ja säilitamist on käsitletud piisavalt. Teatati mõnest liikmesriikidevahelisest erinevusest eeldatavate koolitusnõuete osas, sest endiselt nõutakse mõnikord koolituse kordamist. Ühtlustatuma lähenemisviisi hõlbustamiseks töötas Euroopa Komisjon välja ELi hariduse ja koolituse raamjuhised³ ning loodi kogu ELi hõlmav vabatahtlik katseloomateaduse haridus- ja koolitusplatvorm (ETPLAS).

Loomade heaolustandardite ühtlustamine

Paljud sidusrühmad märkisid, et direktiiviga hakati ühtlustama loomade hooldamise ja pidamise standardeid. Uute standardite nõuete täitmise kulud, mida nimetati direktiivi mõju eelhindamises võimalikuks probleemiks, ei ole seni eriti probleeme tekitanud.

Tegematajätmisena nimetati seda, et puuduvad standardid peajalgsete ja teatavate kalaliikide kohta, sh asjakohased (peajalgsete) surmamisviisid.

Artikli 2 eesmärgiks olevat võrdsete tingimuste sätet pidasid mõned sidusrühmad loomade heaolustandardite parandamise võimalikuks takistuseks. Direktiiviga lubatakse siiski tehnika arenguga kohandamist delegeeritud volituste kaudu ning sellega tagatakse, et kõiki loomade heaolustandardeid käsitlevaid parandusi on võimalik vastu võtta ja kohaldada kogu ELis, juhul kui need on korralikult põhjendatud.

2. jagu. Loomade heaolu ning loomade katsetel kasutamise asendamine, vähendamine ja täiustamine; alternatiivsete meetodite kohaldamine ja arendamine

Loomade heaolu parandamise meetmed ning loomade katsetel kasutamise asendamise, vähendamise ja täiustamise kohaldamine moodustavad direktiivi tuumiku. Kasu, mida kõrgeid heaolustandardeid toovad loomadele ja teaduse kvaliteedile, on üldtunnustatud.

Nendest eelistest on juba olulisi positiivseid märke, eelkõige suurem asutusesisene teadlikkus loomade heaoluvajadustest; selles on põhirolli mänginud loomade heaolu üksused. Kasust on teada andnud nii kasutajad kui ka teised sidusrühmad. Üle poole kasutajatest arvas, et

³ http://ec.europa.eu/environment/chemicals/lab_animals/pdf/guidance/education_training/en.pdf.

loomade heaolu on paranenud tänu uute pidamis- ja hooldustavade kohaldamisele, sh näiteks tänu keskkonna mitmekesistamisele ning tänu paremini koolitatud ja pädevatele hooldajatele.

Alternatiivsete meetodite kohaldamise eest vastutavad teadlased ja hooldajad, keda toetavad loomade heaolu üksus ja määratud veterinaar ning projekti hindajad. Peaaegu pooled kasutajad nõustusid väitega, et projektide hindamine on parandanud loomade katsetes kasutamise asendamise, vähendamise ja täiustamise põhimõtte rakendamist ning loomade heaolu. Siiski oli sidusrühmadel erinevaid arvamusi sõltuvalt sellest, kas enne direktiivi vastuvõtmist olid vastavad meetmed juba kehtestatud või mitte.

Kõige olulisemad elemendid on asjakohase hariduse ja koolituse pakkumine, loomade heaolu üksuse roll ja ülesanded ning loomade katsetes kasutamise asendamise, vähendamise ja täiustamise alase ajakohase ja asjakohase teabe hankimiseks vajalikud töövahendid. Loomade heaolustandardite säilitamise jaoks on olulised kontrollid.

Läbivaatamisaruandes on võetud arvesse alternatiivsete meetodite alal tehtud edusamme, kuid aruanne ei ole mõeldud selleks, et mõõta nende väljatöötamist, valideerimist või kasutuselevõtmist. Selles hinnatakse, kas direktiivis esitatud meetmed sobivad direktiivi eesmärkide täitmiseks. Kuna alternatiivsete meetodite väljatöötamist ja valideerimist käsitlevate direktiivi nõuete rakendamine on algusjärgus, on nende hindamiseks tarvis rohkem aega.

Loomade heaolu üksused

Direktiiviga nõutakse igalt asutuselt, et seal oleks loomade heaolu üksus, mille peamine eesmärk on soodustada loomkatsete asendamise, vähendamise ja täiustamise pidevat igapäevast kohaldamist. Üldiselt on liikmesriigid, kasutajad ja sidusorganisatsioonid selle nõude kehtestamise hästi suhtunud. Teadlaste, hooldajate ja veterinaaride omavahelist suhtlust peetakse väga positiivseks ning loomade heaolu üksust tunnustatakse hea hoolduskultuuri edendajana. Eriti väärtuslik on määratud veterinaari ja katsete kavandamise eksperditeadmiste kaasamine.

Mõnes liikmesriigis on kasutajad siiski teatanud, et projektide esialgsesse hindamisse kaasatuna on loomade heaolu üksuse roll ebaselge. Kuna loomade heaolu üksuse ja projekti hindamise ülesanded on erinevad, on väga oluline konkreetsete nõuete tundmine ning see, et pädevused on nende erinevate menetluste läbiviimiseks asjakohased. Sellistel juhtudel on oluline, et täitetakse kõiki direktiiviga nõutud põhiülesandeid.

Siseriiklikud komiteed

Siseriiklikud komiteed peaksid hõlbustama ühtset lähenemist projektihindamisele, edendama loomade heaolu parandamist ja heade tavade vahetamist liikmesriikides ja ELi tasandil. Üldiselt ei ole ootused veel täitunud, kuna mitu siseriiklikku komiteed ei ole veel täielikult toimivad. Hoolimata sellest mõned komiteed juba tegutsevad, töötavad välja juhendmaterjale, loovad võrgustikke ja jagavad parimaid tavasid.

Koolitus ja haridus ning vastutavate isikute määramise nõue

Liikmesriikides, kus varem puudusid kvaliteetsed ametlikud koolitus- ja haridusprogrammid, on teatatud direktiivi nõuete täitmisege tekkinud olulisest kasust, mis hõlmab ka ametlikult koolituse ja pädevuse ülevaatamise eest vastutava isiku määramist. Kasuna nimetati loomade heaolu paranemist, valu, stressi ja kannatuste paremat märkamist ning loomade käitumise ja

vajaduste paremat mõistmist. Siiski on nõuded enne loomadega protseduuride tegemist vajaliku koolituse suhtes liikmesriigiti märkimisväärselt erinevad.

Paljud kasutajad ei tea midagi ELi koolitusjuhistest⁴ ega muudest liikmesriikide või siseriiklike komiteede juhenddokumentidest, nii et ilmselgelt võiks nendest paremini teavitada. Probleeme paistab olevat ka liigispetsiifilise teabe tagamise eest vastutavate isikute rolli tunnustamise ja rakendamise, eriti nende osalemisega vastavas teadusvaldkonnas loomkatsete asendamist, vähendamist ja täiustamist käsitlevale teabele juurdepääsu tagamises. Abiks võiksid olla täiendavad juhised selle rolli kohta. Määratud veterinaari nõue võeti hästi vastu ning see aitas kaasa paremate tavade rakendamisele kirurgias, anesteesias, analgeesias ja eutanaasias.

Liikmesriikide tehtavad kontrollid

Liikmesriigid ei esita kvantitatiivseid andmeid kontrollide kohta enne 2018. aasta teist poolt. Mõnest sidusrühmade vastusest võib siiski välja lugeda, et läbivaadatud kontrollinõuded aitavad muuta teadlaste ja tehniliste töötajate hoiakuid ning aitavad kaasa loomade heaolu paranemisele ning suuremale teadlikkusele loomkatsete asendamise, vähendamise ja täiustamise alal. See tähendab paremaid katseprotokolle, loomade jälgimise ja katsete raskuse hindamise paranemist, paremat keskkonna mitmekesistamist ja tervisliku seisundi jälgimist.

Praeguste alternatiivsete meetodite kohaldamine

Direktiivi kontekstis tähendab termin „alternatiivsed meetodid“ mis tahes vahendeid või strateegiaid, millega rakendatakse loomkatsete asendamise, vähendamise ja täiustamise põhimõtteid ning millega saab:

- hankida nõutud teavet ilma elusaid loomi kasutamata;
- sama taseme teabe hankimiseks kasutada vähem loomi;
- parandada protseduuride läbiviimist, et need põhjustaksid vähem valu, stressi või kannatusi, või parandada heaolu.

Loomi võib kasutada üksnes siis, kui teadusliku eesmärgi saavutamiseks ei ole võimalik kasutada ilma loomadeta alternatiivseid meetodeid. Direktiivi rakendamise praeguses etapis on liiga vara hinnata direktiivi mõju alternatiivsete meetodite edendamisele ja kasutuselevõtmisele. Hoolimata sellest kinnitasid sidusrühmad, et toimunud on mõned kiiduväärsed arengud:

- loomade heaolu üksused, projektide hindajad ja pädevad asutused on avaldanud olulist mõju, et muuta kavandatav loomade kasutamine küsitavaks;
- olulised on kontrolliprogrammid, millega kontrollitakse loomkatsete asendamise, vähendamise ja täiustamise nõuete täitmist ning uute alternatiivsete meetodite rakendamist kogu projekti vältel;
- ametlikult on asutatud Euroopa Liidu referentlaboratorium loomkatsete alternatiivide väljatöötamiseks (EURL ECVAM), mis täidab olulist rolli alternatiivsete meetodite valideerimise koordineerimisel ja alternatiivsete meetodite alase teabega andmebaaside haldamisel.

Siiski märgiti vastustes ära neli põhiprobleemi, mis takistavad alternatiivsete meetodite kiiremat kasutuselevõttu: teadmiste puudumine; ebapiisav teabevahetus / teabe levitamine;

⁴ http://ec.europa.eu/environment/chemicals/lab_animals/pdf/guidance/education_training/en.pdf.

heakskiitmine ja kulu. Organisatsioonid on osutanud puudustele alternatiivsete meetodite alases koolituses ja nende otsimisel. Mõned loomade heaolu üksused ei ole veel välja töötanud sobivaid alternatiivsete meetodite teabestrategiaid.

Kasutajad on märkinud, et teatavate bioloogia aspektide uuringutes on jätkuvalt vaja *in vivo* katseid ja lähemas tulevikus on ebatõenäoline leida selleks alternatiivseid meetodeid. Siiski tundus paljudele sidusrühmadele, et leidub märkimisväärset hulgal võimalusi asendada loomade hariduslikel eesmärkidel kasutamist, sest selles valdkonnas on juba olemas palju alternatiivseid meetodeid, mida aga ei võeta alati kasutusele. Abi oleks sellest, kui statistikas näidataks eraldi andmeid loomade kasutamise kohta hariduslikel eesmärkidel.

Uute alternatiivsete meetodite väljatöötamine ja valideerimine

Loomade heaolu organisatsioonid väljendasid pettumust, et uute alternatiivsete meetodite heakskiitmine ja valideerimine nii aeglaselt edeneb. Valideerimise ja õigusliku heakskiitmise protsessid erinevad nendes reguleerimisvaldkondades, mida kõnealuse direktiiviga otseselt ei reguleerita. Hoolimata sellest on tõendeid, et valdkonnas tehakse investeeringuid ja toimub tegevus. Direktiiv aitab nende eesmärkide saavutamisele kaasa liikmesriikidele ja Euroopa Komisjonile kohustuste panemisega.

Valideerimiseks on liikmesriigid määranud laborid, mis peavad tegema valideerimisuuringuid (alternatiivsete meetodite valideerimisega tegelevate laboratooriumide Euroopa Liidu võrgustik EU-NETVAL). Mõned liikmesriigid on sellealast tööd rahastanud, kuid vaja oleks rohkem. Reguleerimisalase teabe jaoks on liikmesriigid nimetanud ühtsed kontaktpunktid, mis annavad nõu valideerimiseks esitatud uute alternatiivsete meetodite reguleerimise asjakohasuse ja sobivuse kohta (reguleerimise asjakohasusele esialgse hinnangu andmise võrgustik PARERE), et kiirendada regulatiivset valideerimist ja kasutuselevõttu.

Paljud liikmesriigid on hakanud alternatiivsete meetodite edendamisel rohkem tegutsema, nt suurendanud teadusuuringute rahastamist, vabatahtlikult arendanud loomkatsete asendamise, vähendamise ja täiustamise keskusi, toetanud haridusüritusi ja muid teabe levitamise sündmusi. Pooled liikmesriigid on esitanud vabatahtlikke aruandeid, kus on kirjeldatud meetmeid alternatiivsete meetodite väljatöötamiseks, valideerimiseks ja soodustamiseks⁵.

Referentlaboratooriumi EURL ECVAM tegevusala laiendati, et hõlmata alus- ja rakendusuuringuid. Kasutajad soovisid, et EURL ECVAM, mis praegu reguleerib peamiselt toksikoloogiaga seonduvat, jätkaks oma tegevuse laiendamist muudesse teadusvaldkondadesse. Referentlaboratooriumi EURL ECVAM aruandes⁶ kirjeldatakse praegust alternatiivsete meetodite väljatöötamist, valideerimist, regulatiivset kasutuselevõttu ja edendamist toetavat struktuuri ja arengut.

3. jagu. Suurem läbipaistvus

Direktiiviga kehtestati läbipaistvuse suurendamisele suunatud elemendid, eelkõige mittetehnilisi projektikokkuvõtteid, projekti hindamise menetlusi ja statistilisi andmeid käsitlevad nõuded.

⁵ http://ec.europa.eu/environment/chemicals/lab_animals/3r/advance_en.htm.

⁶ Komisjoni talituste töödokumendi SWD(2017) 353 II lisa.

Enamik liikmesriike, kasutajaid ja teaduslikke sidusrühmi oli arvamusel, et mittetehniliste projektikokkuvõtete ja läbivaadatud iga-aastaste statistiliste andmete avaldamise nõuded aitavad parandada läbipaistvust, kuigi nende täielik mõju ei ole veel avaldunud. Siiski väljendas suur osa loomakaitseorganisatsioonidest kahtlusi, kas direktiiviga on praeguseks suudetud läbipaistvust suurendada. Osaliselt kajastab see asjaolu, et läbivaatamise ajal oli direktiivi rakendamine alles algusjärgus.

Mittetehnilised projektikokkuvõtted

Mittetehnilistes projektikokkuvõtetes tuleb esitada teave projekti eesmärkide ja sellest saadava kasu kohta, kasutatavate loomade arv ja liigid, kohaldatavate protseduuridega loomadele põhjustatav eeldatav kahju ning teave katsete asendamise, vähendamise ja täiustamise nõuete järgimise kohta. Enamik liikmesriike märkis, et kokkuvõtete avaldamine aitab parandada läbipaistvust, kuigi loomakaitserühmitused väljendasid teatavaid kahtlusi ja osutasid olulistele kvaliteedierinevustele ning asjakohase tasakaalu puudumisele, st sellele, et liialt rõhutatakse üldist, mõnikord ebarealistlikku kasu ega anta piisavalt teavet kahju kohta.

Projekti hindamine

Praeguseks on vaid mõned liikmesriigid avaldanud projekti hindamise menetlused. Eeldatavalt on liikmesriikide teave kättesaadav komisjoni rakendusaruande koostamise ajal 2019. aastal.

Statistilised andmed

Liikmesriigid avaldasid statistilised andmed loomade teaduslikul eesmärgil kasutamise kohta esimest korda 2015. aastal, kuid väga vähesed liikmesriigid tegid seda komisjoni rakendusotsusega 2012/707/EL nõutud üksikasjalikkusega.

Liiga vara on otsustada uute läbipaistvust parandavate aruandlusnõuete mõju üle, kuid esimest korda esitatakse muu hulgas teavet loomade geneetilise seisundi, katse tegeliku kogetud raskuse ning ahviliste päritolu ja liikide kohta.

4. jagu. Katsetes kasutamiseks kasvatatud teise põlvkonna ja/või järgmiste põlvkondade ahviliste kasutamisel tehtud edusamme käsitleva teostatavusuuringu tulemused

Direktiivis on võetud eesmärk lõpetada ahviliste püüdmine loodusest nii teaduse kui ka kasvatamise jaoks ning seetõttu on direktiiviga pärast asjakohast üleminekuaega lubatud kasutada üksnes selliseid ahvilisi, kes on vangistuses peetud ahviliste järglased (F2/F2+ põlvkond) või kes on hangitud jätkusuutlikest kolooniatest⁷. Jätkusuutliku koloonia all mõistetakse sellist kolooniat, mida ei saa pärast sulgemist enam uuesti avada. Samuti on seadusandja eesmärkide põhjal selge, et „teised kolooniad“, millest võib loomi hankida, peavad ka olema jätkusuutlikud vangistuses kasvatatud kolooniad, millest ei tohi kasvatuseks hankida loodusest kinnipüütud loomi.

Praegu on direktiivi II lisas sätestatud tähtaeg 2022. aasta november, välja arvatud marmosettide puhul, kes peavad olema F2/F2+ põlvkonnast alates 2013. aasta jaanuarist.

⁷ Direktiivi 2010/63/EL artikkel 10: „Käesoleva artikli tähenduses on „jätkusuutlik koloonia“ koloonia, milles loomade paljundamiseks kasutatakse vaid kolooniasiseselt või teistest kolooniatest saadud, kuid mitte loodusest kinni püütud loomi ja milles loomi peetakse viisil, mis tagab nende harjumise inimestega.“

Artiklis 10 nõutakse teostatavusuuringu tegemist II lisas sätestatud tähtaegade asjakohasuse hindamiseks ja muudatusettepanekute tegemiseks, kui see on asjakohane. Teostatavusuuringu peamised tulemused ja järeldused on esitatud allpool.

Enamik ELis kasutatavaid liike on juba F2/F2+ põlvkonnad.

Kõige murettekitavam liik on Jaava makaak, kelle ülemaailmne F2/F2+ põlvkonna loomade pakkumine ületab juba praegu sujuvalt ELi praeguse ja prognoositava nõudluse. Siiski on ülemineku lõpuleviimiseks vaja veel viit aastat (2017–2022). See hõlmab ka beetaherpesviirustest vabade loomade saamist Mauritiuse tarnijatelt, kes ei suuda veel täita teadlaskonna nõudlust F2/F2+ põlvkonna loomade järele.

Võttes arvesse ELi praegust ja prognoositavat nõudlust asjaomase liigi järele ning nende tarneid ELi ja ELi-välistest riikidest, samuti üleminekuaja mõju teadusele, loomade heaolule ja tervisele, ei toetata teostatavusuuringus direktiivi II lisas sätestatud kuupäevade muutmist.

Siiski tuleks direktiivi eesmärkide saavutamisel tehtud edusammude mõõtmiseks vajaliku täpsema aruandluse lihtsustamiseks kohandada komisjoni rakendusotsust 2012/707/EL, et saada ahviliste põlvkonda käsitlevat iga-aastast teavet ka jätkusuutlikest kolooniatest tarnitud ahviliste kohta.

5. Kokkuvõte

Käesolev läbivaatamine on tehtud direktiivi rakendamise algusetapis ja seetõttu on paljusid direktiivi tulemuslikkuse aspekte poliitikaeesmärkide põhjal veel vara hinnata. Siiski on selge, et enamik käesoleva läbivaatamise käigus konsulteeritud sidusrühmi peab direktiivi asjakohaseks ja vajalikuks, et luua ELis võrdsed tingimused ning saavutada loomade heaolu eesmärgid ja standardid. Seetõttu ei esitata praeguses etapis direktiivi muudatusettepanekuid. Peale selle ei tehta SCHEERi⁸ aruande⁹ järeldusi aluseks võttes ettepanekut ahviliste kasutamise järkjärgulise kaotamise ajakava kehtestamiseks, kuigi Euroopa Komisjon hakkab nõudma SCHEERi arvamuse korrapärasest ajakohastamist, et edusamme pingsalt jälgida.

Artikli 10 kohase teostatavusuuringu järgi ei ole põhjust pikendada üleminekuajaga, mis on sätestatud II lisas katsetes kasutamiseks kasvatatud teise põlvkonna ja/või järgmiste põlvkondade kasutamiseks. Siiski muudetakse komisjoni rakendusotsuse 2012/707/EL aruandluskategooriaid, et nõuda muu hulgas korrapärasest aruandlust katsetes kasutatud ahviliste põlvkonna kohta ja selle kohta, kas nad on hangitud jätkusuutlikest kolooniatest.

Lisaks tuleb pärast piisavate teaduslike tõendusmaterjalide saamist muuta loomade hooldamist ja pidamist käsitlevat III lisa, et lisada peajalgseid käsitlevad standardid ja esitada mõne liikide rühma kohta rohkem üksikasju. IV lisa tuleks muuta, et esitada asjakohased peajalgsete surmamismeetodid ja viia praegused meetodid liikmesriikide aastaaruannete alusel vastavusse uusimate teaduslike teadmistega, kui see on asjakohane.

⁸ Tervise-, keskkonna- ja uute riskide teaduskomitee.

⁹ https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/scientific_committees/scheer/docs/scheer_o_004.pdf.